

Վիճակագրութիւն Գաղղիոյ :

Օրէնսդրաց ժողովքը մայիսի 28 և 29 նիստերուն մէջ դուրս հանած է օրինաց առաջարկութիւն մը, 'ի կազմութիւն երկուց Արկեղաց ապահովագրութեան յօգուտ գործաւորաց խումբերուն . այս Արկեղաց մին պիտի վճարէ այս ինչ որոշեալ գումար մը իր ապահովագրեալ վախճանելոյն ժառանգաց կամ որոնց որ կ'իյնայ, միւս Արկղը ցկեանս թոշակով մը պիտի օգնէ այն ապահովագրեալ գործաւորաց, որք իրենց արհեստը ընելու միջոց այն պիտի վէրք մը ստանան, որով ալ չկարենան աշխատիլ . իսկ որոնք որ կեանքերնին կորսնցունեն նոյն արհեստին պատճառաւ, անոնց այրեացը և դեռահասակ որդւոցը օգնութիւն պիտի ընէ : Գործաւորը կրնայ ապահովագրիլ, կամ մի անգամով բոլոր պահանջեալ դրամը տալով, և կամ տարեկան գումար մը վճարելով :

Գաղղիա 26 միլիոն գործաւոր ունի, որոնցմէ 20 միլիոնը երկրագործք են, և մնացածները արհեստաւոր :

Պ. տը Ֆորքատ լա Ռոքէթին, երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակաց աշխատութեանց պաշտօնէին, սոյն բանին համար ըրած յայտարարութենէն կ'առնուի՝ հետեւեալ վիճակագրական յօդուածները :

« Հանքերու կողմանէ, ահաւասիկ վերջի հինգ տարիներուս վիճակագրութիւններէն առաջ եկածը : Այս հանքաց մէջ կը համրուին 226,000 գործաւորք : Տարեկան արկածք ընդ վերաւոր և ընդ մեռեալ 1848ի կ'ենեն . վերաւորելոց թիւն է 1511, իսկ մեռնողներունը 337 :

« Արքունի ելումուտից նկատմամբ պէտք է ծանուցանել, որ գործաւորներէն մեռնողները տէրութեան մեծ անպատուութիւն մը չեն բերեր . միայն՝ արդարութիւնը կը պահանջէ որ անոնց այրեացը և որդւոց օգնութիւն մը ըլլուի . ուստի ասոնց կը կապուի երկու

եկամուտ այն թոշակէն զոր գործաւորը պիտի ընդունէր՝ թէ որ բոլորովին աշխատանքի անկարող ընող վէրքով մը վերաւորուէր :

« Նը մնան 1511 վերաւորք : Հաշիւները կը հաստատեն որ ասոնց ալ մեծ մասին վէրքերը ժամանակաւոր են, որով բոլորովին անկարող չեն ըլլար աշխատանաց : Այսպէսով, 100,000 գործաւորաց մէջէն միայն 320 պիտի մասնակցին այս օրինաց օգուտներուն և կրկին թոշակաց :

« Երկաթուղեաց արհեստը շատ աւելի նուազ վտանգաւոր է : Ասիկայ կը գործածէ գրեթէ 100,000 հոգի :

« Կ'առնուի 1862 և 1863 տարիները . առաջնոյն մէջ 600 հոգի եղած են մեռեալք և վերաւորք . երկրորդին մէջ 636 :

« Ուրեմն երկաթուղեաց արհեստին առթիւ եղած վտանգները հանքաց մէջ եղածներէն անհամեմատ աւելի քիչ են : 100,000 մէջէն միայն 200 կամ քիչ աւելի անձանց պէտք պիտի ըլլայ վճարել :

« Ուրիշ արհեստից մէջ հանդիպած արկածները խիստ սակաւաթիւ են : Ասոնք չեն գործածեր այնպիսի զօրաւոր մեքենայներ որոնք կը սպառնան կենաց և գործաւորաց մեծ բազմութեան մը մահուան պատճառ կ'ըլլան :

Շոգեշարժ մեքենայ 'ի գրութի :

Հռենոսեան գաւառաց մէջ Տուիսպուրկի կալուածատէր մը 1862ին բողոքեց Քոլոնիա-Մինտրնի երկաթուղոյն ընկերութեան դէմ, և խնդրեց որ երկաթուղոյն անցնելուն պատճառաւ իւր կալուածոց եղած վնասուց հատուցում մ'ըլլուի : Դատաստանէ մը ետքը որ հինգ տարի տեւեց, վճուցաւ որ 1,500 դալերի գումար մը տրուի, զոր թէպէտ շատ անգամ կալուածատէրն խնդրեց, սակայն դատապարտեալ ընկերութիւնը կը դանդաղէր վճարելու :

Այս տարի մարտի 29ին, մինչդեռ կառավարմամբ՝ Գործնիստայէն դէպ 'ի Պետւոյն ուղղեալ՝ Տուխպուրկի կայարանը կը մտնէր, պաշտօնական նուիրակ մը որ ըստ կանոնի ամեն թուղթերն ու նէր, ներկայացաւ ու գրաւի դրաւ շոգեշարժ մեքենայն որ լծեալ էր կառախըմբին:

Կայարանին գլխաւորը ավիշեցաւ մը, նաց և բողոքեց գրաւին դէմ, բայց նուիրակն անայլայլակ կեցաւ: Յայնժամ կայարանին գլխաւորը խոստացաւ որ երեք օրէն պարտքը կը վճարէ. սակայն նուիրակն անգրգուելի կեցաւ, մէկ ձեռքով իւր միտալը բռնած, միւսովն զվճիռն՝ որ կը հրամայէր իրեն գրաւի առնուլն:

Մինչդեռ հոն կայարանին գլխաւորն կ'աղաչէր նուիրակին, կ'անցնէր ժամանակը և ուղևորաց համբերութիւնն հատնելով կը գանգատէին: Իսկ Տուխպուրկի կալուածատէրն որ զտեղաշարժ մեքենայն գրաւի դնել տուած էր, ինքն իսկ այն հետաքրքրական տեսարանին ներկայ էր՝ քթին տակէն խնտալով. և երբ տեսաւ որ բաւականապէս վրէժն հանեց, ըսաւ նուիրակին որ գրաւը վերցունէ, և զիջաւ աղաչանաց կայարանապետին այն պայմանաւ որ երեք օրէն իւր առնելիքը վճարուի, և թող տուաւ որ կառախումբը կարենայ իւր ճանապարհը շարունակել:

Մի հազարամեկու երկաթուղւոյ ծախքը:

Գաղղիոյ մէջ մի հազարամեկու երկայնութեամբ ջրանցքի մը շինութեան համար սովորական գնացած ծախքը միջին հաշուով 125,000 ֆր. է. իսկ մի հազարամեկու երկաթուղւոյ համար գընացածը 400,000 ֆր. կը հաշուի միջին հաշուով. այնպէս որ՝ ջրանցքի մը գնացած ծախքէն գրեթէ երեք անգամ աւելի կ'երթայ նոյն համեմատութիւնը ունեցող երկաթուղւոյ մը. և հետևա-

բար երկաթուղեաւ ճանապարհորդութեան վճարքը եռապատիկ աւելի է ջրանցքով եղածէն:

Անգղիոյ և Միացեալ Նահանգաց ցուցած հաշիւները խիստ շատ կը տարբերին մէկմէկէ: Քանի մը անգղիական երկաթուղեաց համար մի հազարամեկու դրին դինն է 800,000 ֆր. և ուրիշ քանի մը հատին 600,000 ֆր.: Երբեմն նաև միլիոն մը ֆրանքէ աւելի գնացած է: Ամերիկայի մէջ, գետնոյն և նիւթոյ աժանութեան պատճառաւ գրեթէ նոյն գնով կարելի է թէ ջրանցք և թէ երկաթուղիք շինել, Եւրոպային ներէն շատ աւելի նուազ ծախիւք: Միացեալ Նահանգաց մէջ նաւարկելի ջրանցից իւրաքանչիւր հազարամեկու ծախքն է, միջին հաշուով 101,000 ֆր. մանաւանդ թէ երկաթուղեաց շատն ըստ մի հազարամեկու ծախեցաւ 55,900 ֆր. որք մի զոյգ հետք ունէին նոյն ճանապարհին վրայ, թէպէտ երկու զոյգի համար շինուած էր: Ուրեմն ըսել է թէ Ամերիկայի մէջ երկաթուղեաց և նաւարկելի ջրանցից ծախքը նոյն կրնայ համարուիլ. իսկ Գաղղիոյ և Անգղիոյ մէջ շատ տարբեր:

Ասկէ կ'երևի թէ ինչ աստիճան տարբերութեամբ իրարմէ կը զանազանուին այդ հասարակաց օգտին համար եղած երկաթուղեաց շինութեան ծախքերը: Հմուտ անձինք կը հաշուեն որ ընդհանրապէս երկու զոյգ հետք ունեցող երկաթուղւոյ մը միջին ծախքն է 400,000 ֆր. առ իւրաքանչիւր հազարամեկու. իսկ թէ որ մի զոյգ ունենայ ճանապարհը, ծախքը կ'իջնէ 275,000ի: Սակայն այս թիւը կրնայ 56,000 ֆր. իջնել, նմանապէս Ամերիկայի մէջ, և 800,000ի ելնել, նաև երբեմն մէկ միլիոնի, ինչպէս Անգղիոյ մէջ:

Հեռագրութիւնն անդրաւրասիական:

Անդրատլանդական հեռագիր պարանը որ 'ի սկզբան մի վայրկենի մէջ